

Politiikka-lehden vuosikerrat 1959–1996 sekä yhdistyksen kirjasarjan kirjat saatavissa sähköisessä muodossa. Politiikka-lehden ja yhdistyksen kirjasarjan digitointiprojekti kesällä 2016

ANTTI PAJALA, EMILIA PALONEN JA PIETARI PIKKUAHO

Aluksi

Tämän raportin tarkoitus on kahtaalla: Ensinnäkin, yhdistyksen jäseniä kiinnostanee tieto siitä, että Politiikka-lehden kaikki vanhat vuosikerrat 1959–1996 sekä yhdistyksen julkaiseman kirjasarjan kaikki teokset digitoitiin kesällä 2016. Aineisto on nykyisin pyynnöstä saatavilla sähköisessä muodossa yhdistyksen sihteeriltä. Edellistä uudemmat Politiikan vuosikerrat vuodesta 1997 alkaen ovat saatavissa kotimaisesta artikkelitietokannasta Artosta (<https://arto.linneanet.fi/>) tai Elektra-palvelusta (<http://elektra.helsinki.fi/>). Toiseksi, tämä kirjoitus on laadittu digitointiprojektin kuvaukseksi sen eri vaiheista ja samalla tietopaketti muille, jotka harkitsevat työn tekemistä omin voimin.

Taannoisessa johtokunnan kokouksessa julkaisuvan seuran eli Valtiotieteellisen yhdistyksen entinen puheenjohtaja Petri Koikkalainen ilmaisi tyytyväisyytensä kuullessaan, että digitointiasia oli vihdoin nyt kähtänyt eteenpäin. Syytä tyytyväisyyteen olikin, koska asiasta oli yhdistyksen johtokunnan piirissä puhuttu vuosikymmenen ajan ja oikeastaan siitä lähtien, kun Politiikan artikkelit tulivat vuonna 1997 saataville sähköiseen Elektra-palveluun ja kotimaisten aikakauslehti- ja monografia-artikkeleiden viitetietokantaan Artoon monen muun kotimaisen tieteellisen aikakausisarjan tavoin. Toisaalta saattoi olla hyvä, että projektin toteutus antoi odottaa itseään, koska vuosikymmen sitten yleinen tekninen valmius digitointiin oli lähinnä kivikautisella tasolla nykyiseen verrattuna. Kustannukset olisivat nekin olleet joko ajallisesti tai rahallisesti merkittävästi korkeammat. Nyt skannattuja sivuja lehdissä ja kirjoissa oli huomattava määrä, yhteensä yli 8 000.

Projektin käynnistäminen

Emilia Palosen tuotua yhdistyksen johtokunnan tietoon mahdollisuuden hakea Tiedekustantajien liiton apurahaa tieteellisten lehtien vanhojen vuosikertojen digitointiin sitä päätettiin yhdistyksessä hakea. Hakemuksen jättämisen yhteydessä oli selvítettävä joukko avoimia kysymyksiä: Kuka tai mikä instanssi digitointityön tekee ja miten? Mistä digitoitavat kirjat ja lehdet saadaan? Mitä tämä kaikki maksaa?

Digitointityön tekemiselle oli olemassa lähinnä kaksi vaihtoehtoa: joko työ teetetään kaupallisella toimijalla tai se tehdään jollakin tavoin omin voimin. Jälkimmäinen vaihtoehto kuulosti huomattavasti edullisemmalta, ja mikä parasta, se osoittautui mahdolliseksi. Käytännön testien jälkeen todettiin, että Turun yliopiston (valtio-opin) monitoimilaitteet soveltuisivat digitointityöhön. Teknisesti ottaen ne olivat riittävän kehittyneitä, ja digitointiprosessi voitiin vieläpä osittain automatisoida edellyttäen, että laitteeseen olisi syötettäväksi irtolehtiä nippu kerrallaan.

Digitointiprosessin erääksi oksankohdaksi osoittautui se, että lehtien ja kirjojen liimaniskat piti prosessin automatisoinnin vuoksi leikata irti, joten digitoitava materiaali piti käytännössä peruuttamattomasti särkeä. Tämän vuoksi tarvittiin uhrattava kokoelma lehtiä sekä kirjasarjan kirjoja. Kun yhdistyksen varastoista ei tarvittavaa materiaalia löytynyt, seuraava ajatus oli, että yliopistojen kirjastot saattaisivat nykyisin olla valmiita luopumaan ainakin kaksoskappaleistaan. Turussa onnenkantamoiseksi osoittautui yliopiston sekä kaupparkeakoulun yhdistyminen joitain vuosia sitten. Jälkimmäisen

kirjastoon oli aikanaan tilattu Poliitiikka-lehteä melko pitkään, ja kirjasto lahjoittikin suuren osan Poliitiikka-lehdistänsä digitointityöhön. Puuttuvat vuosikerrat lahjoitettiin (yhdistyneestä) Itä-Suomen yliopiston kirjastosta. Lähes täydellinen kokoelma yhdistyksen kirjasarjaa löytyi Antti Pajalan kirjahyllystä, ja puuttuvat osat Emilia Palonen onnistui hankkimaan Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin kirjakokoelman ylimääräisistä kappaleista ja yhdistyksen kirjoista Tieteellisten Seurain Valtuuskunnan (TSV) kirjavarastosta.¹

Tarvittavan materiaalin tultua kootuksi päätettiin, että työ tehtäisiin Turun valtio-opissa ja sitä varten palkattaisiin kesäharjoittelija kolmeksi kuukaudeksi. Projektin kokonaisbudjetiksi arvioitiin noin 9 000 euroa, ja tämän summan perusteella laadittiin tarvittava hakemus. Tavoitteeksi asetettiin lehtien vuosikertojen digitointi ja prosessointi sekä kirjasarjan vastaava työstäminen niin pitkälle kuin aikaa ja muita resursseja riittäisi. Rekrytointiprosessissa oli ensiarvoisen tärkeää, että harjoittelijaksi valitulla tuli olla riittävät IT-taidot itsenäiseen skannaus- ja prosessointityöhön. Käytännössä tarvittiin siis näppäräsorminen harjoittelija, joka ymmärsi riittävästi monitoimilaitteiden ja tietokoneiden päälle sekä oli kyvykäs oppimaan optisen tunnistus- ja lukuohjelmiston OCR:n (Optical Character Recognition) käytön ellei sitä entuudestaan jo osannut. Avoimen hakuprosessin jälkeen harjoittelijaksi valittiin valt. yo. Pietari Pikkuaho.

Projektin koko rahoitus saatiin Suomen tiedekustantajien liitolta. Liitto on myöntänyt hakemuksesta apurahoja nimenomaisesti tieteellisten seurojen aikakauslehtisarjojen ja kirjasarjojen digitointiin. Suomen tiedekustantajien liitto jakaa Kopiosto-korvausrahoja tieteellisen julkaisemisen kehittämiseen ja jakoi erityisesti avustuksia digitointiin. Digitoinnista ja sen tarpeesta tahdottiin kokemuksia, joten vuodet 2015–2016 olivat tiedekustantajien pilotteja.

Kaudelle 2015–2017 liiton hallitukseen valittu Palonen hämmästeli ohjeiden puutetta ja kirjoittikin asiantuntijan kanssa yhdessä ohjeet, jotka vapaaehtoisvoimin ja pienellä budjetilla toteutettavaan digitointiin soveltuisivat. Yhdessä eläkkeelle jääneen digitointiasiantuntijan Osmo Palosen kanssa syntyi ”digitointi for dummies” -henkinen ohjeistus *Kulttuuriperintö kaapista digitaaliyhteiskuntaan: yksinkertaiset digitointiohjeet*². Hankkeen avulla pääsimme myös testaamaan ohjeita. On hienoa, että on olemassa kaupallisia ja julkisia tahoja, jotka voivat rahoit-

tusta vastaan toteuttaa digitointia, mutta koko kansallisen kulttuuriperinnön laajuuden ja yhdistys- ja kustannuskentän villien ja vapaiden toimijoiden omatoimisuuden näkökulmasta oli tärkeää, että kukin voisi tahoillaan digitoida aineistot. Huomioitava on kuitenkin, että digitoitua aineistoa ei voi käyttää miten vain, vaan sen uudelleen julkaisemiseen on oltava tekijänoikeudet, jotka käytännössä tulisi kysyä kirjoittajilta ja heidän perikunniltaan.

Rahoitusta haettiin keväällä 2016, ja se saatiin pikaisesti täysimääräisenä (7 800 euroa) Poliitiikkalehden ja kirjasarjan digitointiin. Tämän vuoden kevään hakuaika päättyi 28.2.2017, mutta Suomen tiedekustantajien liitolta on yleensä kaksi hakuaikaa. Keväällä 2017 korostettiin lisensointia, kirjoittajaluopien hakemista ja digitoitujen tekstien jakelua. Hakiessamme rahoitusta vuonna 2016 näitä vasta käsiteltiin erilaisten vaihtoehtojen ja skenaarioiden kautta. Nämä asiat ovat edelleen auki, ja keskeistä olisi, että kirjoittajat ja perikunnat luopuisivat oikeuksistaan aikaa sitten julkaistuihin teksteihin, jotta ne saataisiin kulttuuriperinnön tavoin avoimesti saataville nettiin.

Ennen projektin käytännön toteutuksen kuvausta on syytä lausua muutama varoituksen sana. Mikäli digitointityö tehdään yliopistossa, on rahoituskuvioiden kanssa syytä olla tarkkana. Ulkoisen rahan projekteihin palkattavat harjoittelijat tai muut työntekijät vaativat nyky-yliopistoissa poikkeuksetta projektin avaamisen samoin kuin vaikkapa Suomen Akatemian rahoittamat tutkimusprojektit. VTY menetteli (yliopiston neuvojen perusteella) asiassa siten, että yhdistyksen rahoituspäätöksessä osoitettiin Turun yliopiston valtio-opin oppiaineeseen varat harjoittelijan palkkaamiseksi 3 kuukauden ajaksi (ja tämän päälle kymmenen prosentin yleiskustannusosuus). Työtehtävät määrättiin osoitettavaksi oppiaineesta. Projektitiliä varten tehtävässä projektin kuvauksessa ei näin ollen ollut mainintoja siitä, mitä harjoittelijan tuli tehdä. Mikäli projektin kuvauksessa *olisi* edellytetty harjoittelijalta tiettyjä työtehtäviä (kuten Poliitiikan vuosikertojen skannausta), olisi yliopiston ollut pakko tulkita projekti palveluliiketoiminnaksi, jolloin kymmenen prosentin yleiskustannusosuuden päälle yliopisto olisi vielä lätkäissyt 24 prosentin arvonnisäveron. Näin verottaja ja yliopisto olisivat nielaisseet apurahasta lähes kolmanneksen.

Projektin toteutus käytännössä

Turussa otimme digitointityön lähtökohdaksi Tiedekustantajien liiton nettisivuilta saatavissa olevat digitointiohjeet ja tutustuimme niihin. Ohjeissa on runsaasti myös teknisiä neuvoja. Totesimme, että digitointityömme tarkoituksena on 1) tuottaa arkistointikelpoiset kappaleet lehtien jutuista ja kirjoista tallettavaksi myöhemmin päätettävään paikkaan, ja 2) samalla tuottaa sellaiset versiot skannattavasta materiaalista, että se on helppo saattaa julkisesti saataville netissä myöhemmin päätettävässä muodossa ja paikassa, sekä 3) sivuista skannataan niin hyvälaatuiset, että voidaan käyttää optista tunnistus- ja lukuohjelmistoa OCR:ää. Edellisen tarkoitus on lukea ja tulkita skannatuista kuvista teksti ”ulos”. OCR-skannattu sivu voidaan sitten tallentaa esimerkiksi Word-muotoisena tiedostona, mikä avaa mahdollisuudet erilaisiin hakuihin lehden jutuista.

Turussa käytössämme oli kaksi tavallista nykypäivän kopiokone–tulostin–skanneri–monitoimikonetta³. Puoliautomaattinen sivusyöttö toimi koneen päältä olevalta syöttöalustalta, joten koneeseen saatiin syöttää nippu sivuja kerrallaan. Sivut skannattiin PDF-muotoisiin tiedostoihin. Työ nopeutui huomattavasti, kun artikkeleita ei vielä tässä vaiheessa eroteltu toisistaan omiksi PDF-tiedostoikseen. Käytimme skannauksessa tarkkuutta 600dpi (dots per inch) ja väriskaalauksena ”Greyscale”, sillä vaikka lehti on mustavalkoinen, taulukoissa ja kuvissa saattaa esiintyä harmaan sävyjä. Sivujen kooksi valitsimme ”vapaan koon” ja valitsimme kaksipuolisen skannauksen. Juuri muita säätöjä kone ei tarvinnut. Monitoimilaite olisi sallinut skannattujen tiedostojen tallentamisen joko sähköpostiin, yliopiston verkkopohjaiseen pilvipalveluun tai muistitikulle. Valitsimme vaihtoehtoista viimeisen, mikä osoittautuikin nopeasti muita vaihtoehtoja yksinkertaisemmaksi ja tehokkaammaksi.

Syöttöalustan käytön eli puoliautomaattisoinnin edellytyksenä oli se, että skannattavat sivut olivat irrallisina lehtinä. Arviolta neljäsosa lehdistä oli vuosikerroiksi sidottuja, loput liimaniskaisia irtonumeroita. Kirjasarjan kirjat olivat pääosin liimasidottuja. Avuksi tuli yliopiston kirjaston kirjansitomo, jossa saimme käydä leikkaamassa sitomon sivuntasausgilotiinilla lehtien ja kirjojen liimaniskat pois. Kirjansitoja opetti myös kansien poistamisen sekä sidonnan purkamisen arkkinipuiksi, sillä kirjojen paksuja ja pyörityneitä niskoja ei voinut sellaisinaan tasata.

Näin valmisteltuna skannaustyö sujui huomattavasti suunniteltua nopeammin.

Skannauksen jälkeen suuret PDF-muotoiset ”raakatiedostot” otettiin jatkoprosessointiin. Päätimme, että Poliitiikan juttujen tiedostojen nimet noudattaisivat rakennetta `Julkaisu_Vuosi_Numero_Sivut`-tyyppi. Esimerkiksi Poliitiikan vuoden 1976 kolmannessa numerossa sivuilla 172–196 oleva artikkeli löytyy tiedostorakenteesta nimellä `Politiikka_1976_3_172-196-ar.pdf`. Jokainen Poliitiikan juttu on siis oma tiedostonsa. Myös lehtien kannet, sisällysluettelot ja muu mahdollinen materiaali (kuten mainokset) skannattiin. Tiedostojen järjestyksessä pitämiseksi ne tallennettiin vuoden ja numeron mukaisesti alihakemistoihin. Näin varsin suuri määrä tiedostoja tuntui yhä selkeältä ja hallitulta. Tiedostot päädyttiin tallentamaan PDF/A-muodossa, joka on paras formaatti tiedostojen pitkäaikaiseen säilytykseen. PDF/A-tiedostotyyppistä on useita eri variaatioita eri käyttötarkoituksiin. Käytännössä raakatiedostot pilkottiin juttujen mittaisiin osiin PDFxchange-editor -ohjelmalla, joka yksinkertaisena ja ilmaisena ohjelmistona sopi tehtävään riittävän hyvin.

Pilkottuamme jutut omiksi tiedostoikseen seurasi teknisen prosessoinnin eli tiedostojen OCR-luenta. Kuten mainittua, toimenpiteen tarkoituksena on tulkita PDF-sivuilta niiden sisältämä teksti: PDF-sivuthan ovat periaatteessa kuvia. Monitoimikoneissa olisi ollut sisäänrakennettu OCR-ominaisuus, mutta sen käyttöä ei edes harkittu. Sen sijaan naapurialueesta poliittisesta historiasta löytyi sattumalta vuosia sitten hankittu lisenssi ABBYY FineReader -ohjelmaan, ja saimme asennettua käyttööme ohjelman uusimman version. Lisenssi olisi toki ollut muutenkin halpa, noin 150 euroa. Halvasta hinnastaan huolimatta ABBYY-ohjelmisto on ehdottomasti käyttökelpoisinta, mitä pienellä budjetilla on saatavissa. Sofistikoituneempien laitteistojen ja ohjelmistojen hinnat ovat tuhansia euroja. ABBYY on ohjelmistona erittäin monipuolinen ja OCR-luenta saatiin tehtyä eräajoina, jolloin ohjelma analysoi sille ohjattua suurtakin tiedostonippua itsekseen tiedosto kerrallaan. Tämä tarkoitti huomattavaa ajansäästöä, koska jokaiseen tiedostoon ei tarvinnut joka vaiheessa puuttua erikseen. Lukuisat tekniset yksityiskohdat sivuuttaen riittänee todeta, että PDF-tiedostoihin tuli OCR-luennan seurauksena tekstikerros (text layer). PDF-tiedostot tallennettiin arkistokelpoisina korkean resoluution tiedostoina sekä myös pakattuina pienempikokoisina tiedostoina,

jotka soveltuvat nettikäyttöön. Jutut tallennettiin myös Word-muotoisina tiedostoina. Tiedostomuotoja olisi ohjelmassa ollut valittavana useita muitakin. Kokonaisuutena ABBYY-ohjelmisto suoriutui tehtävästään (suomenkielinen kielipaketti asennettuna) suorastaan ällistyttävän hyvin ja tehokkaasti. Yhdistyksen sihteeriltä on saatavissa Pikkuahon yksityiskohtaisesti raportoimat ohjeet ABBYY-ohjelman käyttöön.

Turussa ehdittiin kolmen kuukauden aikana skannata ja prosessoida kaikki suunnitellut Poliitiikka-lehden vuosikerrat 1959–1996, yhdistyksen kirjasarjan kaikki 26 tähän mennessä ilmestynyttä teosta sekä joukko yhdistyksen varastoista löytyneitä tiedotuslehtiäkin. Projekti ylitti sille tarkoitetut tavoitteet. Harjoittelija Pikkuaho osoittautui varsin käteväksi käsistään niin monitoimilaitteiden kuin ABBYY-ohjelmiston käytössä. Merkittäviä vastoinkäymisiä ei ilmennyt ja monitoimilaitteetkin olivat melko vähällä (muulla) käytöllä kesäkuukausina.

Aineiston saatavuus

Aineiston saatavuus on vielä hieman auki, mutta yhdistyksen jäsenet ja muut kiinnostuneet voivat tiedustella digitoituja aineistoja yhdistyksen sihteeriltä. Saatavilla on myös taulukkolaskentatiedosto, johon on listattu kaikki Poliitiikka-lehdessä julkaistut jutut alusta eli vuodesta 1959 lähtien. Tiedostossa on kirjoittajien nimet, juttujen otsikot, tyypit ja ilmestymisajankohta. Samaan tapaan luetteloidaan myös kirjasarjan kirjat ja niiden artikkelit.

Tekijänoikeuslain mukaan vuoden 1920 jälkeen julkaistuja aineistoja ei voi laittaa avoimesti saataville. Skannatun materiaalin julkaisemismahdollisuuksia selvitetään yhä. Pyrimme avaamaan digitoituidut aineistot internetissä helposti haettavassa ja saavutettavissa muodossa. Tämä on linjassa Kansalliskirjaston 2017–2020 strategian kanssa. Kuten edellä mainitsimme, Kansalliskirjaston Elektra-tietokannan kautta voi nytkin lukea Poliitiikka-lehteä vuodesta 1997 lähtien yliopistojen verkossa sekä tieteellisissä ja julkisissa kirjastoissa.

Ehkäpä luontevin paikka Poliitiikan aiemmillekin vuosikerroille olisi Elektra, mutta palvelun kohtalo on vaakaaladalla. Euroopan unionista ja muualtakin on painetta täysin avoimeen *open access* (OA) -julkaisemiseen, joka mullistaisi kotimaisten tilattavien ja valtion tukea ja tekijänoikeuksiin perustuvia Ko-

piesto-korvauksia saavien tiedelehtien budjetoinnin. Jos Poliitiikka-lehtikin toimituksen työhön tarvittavan valtiontuen ja julkaisutuen saadakseen joutuisi avaamaan lehensä julkisesti, ei sähköisen version julkaisemiseen kävisi kirjastokäytössä oleva Elektra. Elektran käytön perusteella maksetaan tekijänoikeuskorvaukset, mutta samoilla Kopioston kautta kanavoitavilla rahoilla myös ylläpidetään Elektraa.

Rinnakkainen julkaisukanava vanhoille aineistoille olisi myös Kansalliskirjaston ylläpitämä ja Kopiosto-korvausten piirissä oleva julkaisutietokanta Peri+, jossa avataan muutamia tiedelehtiä (nyt jo mm. *Historiallinen aikakauskirja* 1903–1999, *Lakimies* 1903–1999) yliopistojen kirjastojen ja sopimuksen tehneiden kirjastojen käyttäjille. Kansalliskirjaston sähköiset materiaalit löytyvät osoitteesta <https://digi.kansalliskirjasto.fi/>. Kansalliskirjaston kautta digitaalisen aineiston saisi rajoitetusti saataville helpommin, koska sillä on oma roolinsa kulttuuriperinnön jakelijana. Kyse on muutamista Kopiosto-euroista, jotka tukisivat yhdistyksen sekä kattojärjestön Suomen tiedekustantajien liiton toimintaa, mikäli vanhat artikkelit jotakuta kiinnostaisivat. Kulttuurihistoriallista arvoa materiaalilla on sitäkin enemmän. Jos artikkelit päätyvät suljettuun ympäristöön, ne eivät ole saavutettavissa muuten kuin yliopistojen tietokannoista, eivätkä niidenkään tilaukset ole automaattisia, kuten kävi ilmi, kun Helsingin ja Oulun yliopisto hetken olivat tilaamatta Elektran aineistoja.

Kiinnitimme huomiota siihen, että myös Peri+aineiston digitaalisessa uudelleenjulkaisemisessa pyydetään jokaiselta kirjoittajalta luvat uudelleenjulkaisemiseen. Aiempinakin vuosikymmeninä tutkijat ovat kirjoittaneet useampiin tiedelehtiin, ja olemme olleet huolissamme siitä, että kirjoittajat ja heidän perikuntansa joutuvat vastaamaan monenkin lehden pyyntöihin materiaalin uudelleenjulkaisemiseksi sähköisessä muodossa. Eikö tähän olisi jotain yhteistä ratkaisua? Suomen tiedekustantajien liitossa tätä asiaa selvitetään, ja hyviä neuvoja ja yhteistyöehdotuksia otetaan vastaan.

Kolmas julkaisuvaihtoehto olisi avoin julkaiseminen. Jos rahoitusmallit muuttuvat niin, että sähköinen OA-julkaiseminen on välttämätön julkisen tuen saamiseksi ja toisaalta tutkijoiden tutkimustulosten saattamiseksi julki esimerkiksi julkisella hankerahalla ja Poliitiikka-lehti tahdottaisiin avoimesti saataville, se jatkossa luultavasti tultaisiin julkaisemaan Tieteilisten seurain valtuuskunnan ylläpitämässä journal.fi -palvelussa. Siellä toimitetaan ja julkaistaan jo nyt

monia tiedelehtiä, koska avoimen lähdekoodin Open Journal System (OJS) on ollut jo pitkään käytössä. Se mahdollistaa digitoitujen aineistojen julkaisemisen, mutta aineiston syöttäminen tulisi tapahtua niin, että metatiedot saadaan Arto-tietokannasta ja palvelun tulee olla käytössä pitkäjänteisesti. OJS-systeemissä vuosikerrat voisi avata tilaajille tai saattaa avoimesti saataville, mikäli digitaaliseen uudelleenjulkaisuun saadaan luvat kaikilta kirjoittajilta.

OJS-julkaisemista journal.fi-palvelussa on tukenut esimerkiksi Kotilava-hanke (Kotimaiset lehdet avoimiksi ja vaikuttamaan, *kotilava.fi*). Se selvittää mahdollisuutta luoda artikkelipohjainen rahoitusmalli, jossa yliopistot rahoittaisivat tutkijoidensa kirjoittamien juttujen lukumäärän perusteella uutta rahoitusjärjestelmää, josta puolestaan ohjattaisiin rahoitusta lehdille toimitustyöhön. Julkisesti rahoitettujen tiedelehtien osalta julkaisupolitiikka on siirtymässä siihen, että tulevaisuudessa lehdet julkaistaan avoimesti, mutta jos tilaaja haluaa lehdestä kotiinsa paperiversion, siitä pitää maksaa erikseen.

Kirjasarjan kirjojen jakelumahdollisuuksia selvitetään niin ikään. Juuri minkäänlaista taloudellista arvoa nyt digitoidulla materiaalilla ei ole, mutta vanhatkin teokset löytyvät sähköisinä helpommin kuin kirjaston hyllystä etenkin uusille sukupolville. Olisi tärkeä saada kirjasarjaan eloa tuomalla saataville aiempien vuosikymmenten monografiat ja kokoomateokset ja samalla kutsua uusia kirjoittajia julkaisemaan sähköisesti. Kiinnostuneet ottakaa yhteyttä kirjasarjan uuteen päätoimittajaan Taru Haapalaan. Sähköisen kirjan toteuttaminen vaatii kuitenkin kustannuksia tai ainakin talkoita, sillä digitaalisen aineiston tuottaminen vie kuitenkin aina jonkin verran resursseja. Paremmat e-versiot hyperlinkkeineen teettävät vähintään yhtä paljon työtä kuin taittaminen.

Vanhon ja digitoitujen aineistojen osalta on huomattava muutama asia, jotka liittyvät siihen, että formaatit muuttuvat. Sähköisen version on oltava luettava myöhemminkin. On myös pidettävä huolta siitä, että julkaisut eivät jatkossa löydy useista paikoista vaan jollain logiikalla keskitetysti. Lisäksi on varmistettava, että digitoitu aineisto on sekä tehty saataville yhdessä muodossa ja järjestelmässä että pitkäaikaissäilytetty toisessa – ja että molemmat versiot päivitetään luettavaan muotoon, kun tarve vaatii. Se muoto, jossa siis nyt kohta 60-vuotiasta lehteä julkaisemme, ei ole seuraavan kuudenkymmenen vuoden ratkaisu.

Valtiotieteellinen yhdistys pohtiikin näin ollen kustantajan ominaisuudessa parhaimpia toimintatapoja artikkeleiden saattamiseksi sähköisesti saataville ja pitääkseen ne saatavilla myös tulevaisuudessa sähköisen julkaisemisen uusissa vaiheissa. Artikkelien uudelleenjulkaisu uusissa formaateissa edellyttää kuitenkin luvan saamista kirjoittajilta tai heidän perikunniltaan. Tähän lupaprosessiin tullaan palaamaan yhdistyksen taholta myöhemmin.

Lopuksi

Projekti onnistui lopulta yli odotusten. Tämä koettiin erityisesti Turussa hienona onnistumisena. Minkäänlaista esikuvaa digitointiprojektin toteuttamiseksi ei ollut, vaan työtä edelsivät vain muutamat käytännön kokeet ja testit, joiden pohjalta projektihakemukseen arvioitiin työhön tarvittava aika ja budjetti. Apuna toimivat myös Suomen Tiedekustantajien liiton verkkopalvelusta saatavissa olevat skannaustyön tekniset suuntaviivat, joiden pohjalta käytännön toteutusta niin ikään suunniteltiin. Ohjeet ovat nyt hyväksi todetut.

Vaikka digitointihankkeesta oli ollut puhetta pitkään, suurin kiitos projektin alkuun tyrkkäämiselle kuuluu Emilia Paloselle. Hän haki ja sai projektille sen tarvitseman rahoituksen ja selvitti koukeroita digitaalisen aineiston käyttöön saattamiseksi Suomen tiedekustantajien liiton toiminnassa (vuodesta 2015 sen hallituksessa ja OA-valiokunnassa ja liiton puheenjohtajana vuonna 2017) vuoropuhelussa muun muassa Kopioston ja Kansalliskirjaston kanssa. Projektin käytännön työssä keskeinen kiitos kuuluu luonnollisesti Pietari Pikkuaholle, joka osoittautui kullannarvoiseksi rekrytoinniksi. Projektin tavoitteiden täyttyminen ja osin ylittyminenkin on suurelta osin Pietarin ansiota. Antti Pajala toimi projektin monitoimihenkilönä ja vastasi muun muassa projektin suunnittelusta, sen toteutuksesta sekä aineiston hankinnasta. Politiikka-lehden entisenä päätoimittajana Antilla on ollut iso rooli lehden dokumentoinnissa, vuosikertojen juttujen ja kirjoittajien listaamisessa.

KIITOKSET

Kirjoittajat sekä Valtiotieteellinen yhdistys haluavat esittää kiitoksensa aineiston lahjoittajille Marjatta Suokarille Turun kauppa-
korkeakoulun kirjastosta sekä Riitta Porkalle Itä-Suomen yliopiston kirjastosta. Kiitokset kuuluvat myös Turun yliopiston poliittisen historian oppiaineen emeritusprofessori Timo Soikkaselle sekä yliopistonlehtori Kimmo Elolle, joiden myötävaikutuksella saimme OCR-ohjelmiston korvauksetta käyttöömmme. Kiitämme myös Mikkelin Ammattikorkeakoulusta (MAMK) eläköitynyttä projektipäällikköä ja Faili-lehden entistä päätoimittajaa Osmo Palosta hyvistä neuvoista digitoinnin suhteen. Esitämme kiitokset myös Suomen tiedekustantajien liitolle, joka saamistaan Kopiosto-korvauksista tukee jäseniään mahdollistaen myös tämän digitointihankkeen.

VIITTEET

¹ Historiallisena yksityiskohtana todettakoon Pajalan käyneen 2000-luvun puolen välin tienoilla pelastamassa TSV:n kirjavarastosta farmariautollisen verran yhdistyksen kirjoja ja lehtiä kiertäysuhan alta Turkuun. Huonoksi onneksi valtio-opin puutalossa todettiin myöhemmin sisäilmaongelmia ja vintillä ollutta varastoa jouduttiin hävittämään laatikkokaupalla. Yksi lajitelma kirjoja kuitenkin säästy digitointityöhön.

² <http://www.tiedekustantajat.fi/digitointiohje.php>

³ Canon C5250i ImageRunner Advance sekä Canon C2230i ImageRunner Advance.

⁴ Lisää tietoa lisensseistä osoitteessa <https://creativecommons.fi/lisenssit/>